

Hakemus Pyhäjärven kaupungin ja Nivala-Haapajärven seudun nimeämiseksi ennakoivan rakennemuutoksen (ERM) alueeksi

2013/14.00.01/2017

KHALL 02.10.2017 § 349

Pyhäsalmen kaivoksen louhinta päättyy kaivosyhtiön antaman tiedon mukaisesti todennäköisesti vuonna 2019, mikä aiheuttaa Pyhäjärvellä 400 työpaikan, alueella 200 työpaikan ja muualla Suomessa 200 pysyvän työpaikan menetyksen.

Kaivostoiminnan ennakoitavissa olevalla loppumisella on merkittäviä aluetaloudellisia vaikutuksia, joihin varautuminen on välttämätöntä paikkakunnan ja seudun elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi. Pyhäjärven kaivoksen ainutlaatuisen infrastruktuurin ja toimintaympäristön kaikki mahdollisuudet tulee suunnitelmallisesti hyödyntää uuden alueellisen kasvun ja elinvoimaisuuden aikaansaamiseksi sekä kansallisen kilpailukyvyyn säilyttämiseksi. Erityisen tarkoituksenmukaista on lisäksi hyvissä ajoin jo ennen vuotta 2019

Ennakoidussa rakennemuutoksen (ERM) hallinnassa korostuvat ennakkoinnin hyödyntäminen johtamisessa, alueiden oma varautuminen ja vastuu elinkeinojen kehittäjinä ja uudistajina sekä älykkään erikoistumisen ja kokeilukulttuurin vahvistaminen. Käytössä olevia työllisyys- ja yritysrahoitusinstrumentteja käytetään tapauskohtaisesti yhdistellen. Näillä keinoin pyritään parantamaan alueen sopeutumista ja joustavuutta muutostilanteissa.

Pyhäjärven kaupunki on joulukuussa 2015 tehnyt hakemuksen Pyhäjärven kaupungin ja Nivala-Haapajärven seudun nimeämiseksi ennakoivan rakennemuutoksen alueeksi. Työ- ja elinkeinoministeriö antoi 3.3.2016 päätöksen, jonka mukaan alueiden kehittämisestä ja rakennerahastojen hallinnasta annetun lain (7/2014) 47.2 §:n mukaan Valtioneuvosto voi määrätä äkillisiksi rakennemuutosalueiksi sellaiset alueet, joihin on kohdistunut tai arvioidaan kohdistuvan voimakkaita työpaikkavähennyksiä tai muita äkillisiä alueen talouteen vaikuttavia seikkoja. Ministeriön mukaan äkillisen rakennemuutoksen kriteerit eivät alueen osalta täyty, koska tilanne ei ole odottamaton. Päätöksen perustelujen mukaan Valtioneuvostolla tai ministeriöllä ei ole lakiin perustuvaa mahdollisuutta nimetä aluetta ennakoivan rakennemuutoksen alueeksi.

Vuoden 2015 hakemuksessa esitettyjen kärkihankkeiden etenevän ja uusien uusiokäyttökokonaisuuksien mukaan tulon vuoksi hakemusta on täydennetty ja tarkennettu monin osin Pyhäjärven kaupungin, Nivala-Haapajärven seutu ry:n ja Oulun yliopiston Kerttu Saalasti-instituutin välisenä yhteistyönä.

Luonnos hakemuksesta Pyhäjärven kaupungin ja Nivala-Haapajärven seudun nimeämiseksi ennakoivan rakennemuutoksen (ERM) alueeksi on esityslistan liitteenä nro 1.

Vt. kaupunginjohtajan päätösehdotus:

Kaupunginhallitus päättää hyväksyä liitteen 1 mukaisen hakemuksen Pyhäjärven kaupungin ja Nivala-Haapajärven seudun nimeämiseksi ennakoivan rakennemuutoksen (ERM) alueeksi lähetettäväksi valtioneuvostolle.

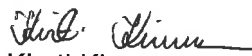
Päätös:

Kaupunginhallitus hyväksyi vt. kaupunginjohtajan päätösesityksen.

Hakemus Pyhäjärven kaupungin ja Nivala-Haapajärven seudun nimeämiseksi ennakoivan rakennemuutoksen (ERM) alueeksi on pöytäkirjan liitteenä nro 1.

Asianmukaisesti allekirjoitetusta ja tarkastetusta pöytäkirjasta kirjoitetun otteen oikeaksi todistaa:

Pyhäjärvellä 28.8.2019

Kirsti Kinnunen
hallintosihteeri

3.11.2017

Valtioneuvosto
PL 23
00023 Valtioneuvosto

Liitteenä Pyhäjärven kaupungin ja Nivala-Haapajärven seudun hakemus nimeämisestä äkillisen rakennemuutoksen hallinnan ja ennakkoinnin erityisalueeksi. Ennakoivien toimenpiteiden suorittamiseksi paikallisten ja alueellisten voimavarojen lisäksi tarvitaan pikaisia toimenpiteitä asianomaisilta ministeriöiltä, joihin Pyhäjärven kaupunki ja Nivala-Haapajärven seutu on yhteydessä myös suoraan. Kiireellisimpänä toimenpiteenä ehdotetaan Pyhäsalmen kaivoksen energiavarastolle erillistä investointitukea. Kaivoksen sulkeutumisen aikaikkuna huomioiden erillisen investointituen päätös tulisi saada vuoden 2018 aikana, jotta asianomaiset markkinatoimijat voisivat tehdä omat investointiratkaisunsa.

Kunnioittaen,

Henrik Kiviniemi
Kaupunginjohtaja, Pyhäjärven kaupunki

Valtioneuvostolle

Varautuminen ennakoituun rakennemuutokseen

Pyhäsalmen maanalainen kaivostoiminta hiipuu 2019

VARAUTUMINEN ENNAKOITUUN RAKENNUMUUTOKSEEN	1
PYHÄSALMEN MAANALAINEN KAIVOSTOIMINTA HIIPUU 2019	1
RAKENNUMUUTOKSEN TAUSTA JA VAIKUTUKSET	1
VARAUTUMINEN KAIVOKSEN TOIMINNAN LOPPUMISEEN	3
JOHTOPÄÄTÖKSET JA EHDOTUKSET	6

Rakennemuutoksen tausta ja vaikutukset

Pyhäsalmen kaivos sijaitsee Pyhäjärven kaupungissa Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa. Kaivoksen tuotanto käynnistyi vuonna 1962 ja sen päätuotteet ovat sinkki ja kupari. Lisäksi kaivos tuottaa rikkirikastetta sekä kultaa ja hopeaa. Vuonna 1996 löydetty uusi malmio jatkoi kaivoksen elinkaarta ja nyt tuotannon arvioidaan jatkuvan vuoteen 2019 asti, jolloin louhinta päättyy malmion loppuessa. Tämä aiheuttaa paikkakunnalla 400, alueella 200 ja muualla Suomessa 200 työpaikan loppumisen. Tätä ennakoitavissa olevaa paikallisesti ja seudullisesti merkittävää rakennemuutosta pahentaa Nivalan Hituran kaivoksen louhinnan lopullinen päättyminen, jossa työpaikkoja loppui edellisen lisäksi paikallisesti noin 100 sekä vastaavat alueelliset ja valtakunnalliset vaikutukset (100+200).

Pyhäjärven kaupunki on noin 5500 asukkaan kunta Nivala-Haapajärven seutukunnassa (30.000 as.). Kaupungin elinkeinorakenteessa korostuvat kaivostoiminnan (n. 15 % työpaikoista) ja maa- ja metsätalouden osuudet (n. 15 %). Muita jalostusalan työpaikkoja on vain noin 10 %. Palvelualojen osuus työpaikoista on n. 60 %, joista puolet on julkisia palveluja. Haapajärvellä ja Nivalassa jalostuksen osuus elinkeinorakenteessa on n. 25%, muissa seudun kunnissa Reisjärvellä ja Kärämäellä noin 18%.

Pyhäjärven kaupungin suurin yksityinen työnantaja on Pyhäsalmi Mine Oy:n (First Quantum Minerals Ltd) kaivos, joka tarjoaa työtä noin 200 henkilölle. Lisäksi kaivoksella työskentelee alihankkijoiden työntekijöitä noin 60. Myös monet paikkakunnan ja seudun metallialan yrityksistä tekevät alihankintatöitä kaivokselle.

Kaivostoiminnan ennakoitavissa olevalla loppumisella on merkittäviä aluetaloudellisia vaikutuksia, joihin varautuminen on välttämätöntä paikkakunnan ja seudun elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi. Pyhäjärven kaivoksen ainutlaatuisen infrastruktuurin ja toimintaympäristön kaikki mahdollisuudet tulee suunnitelmallisesti hyödyntää uuden alueellisen kasvun ja elinvoimaisuuden aikaansaamiseksi sekä kansallisen kilpailukyvyä säilyttämiseksi. Erityisen tarkoituksenmukaista on lisäksi hyvissä ajoin jo ennen vuotta 2019 koko seutukunnan elinkeinotoiminnan tehostettu kehittäminen: nykyisten yritysten

laajentaminen sekä uuden yritystoiminnan synnyttäminen. Yritysten toimintaympäristöjen ja toimitilaedellytysten kehittämisessä tulee seudun kuntia tukea voimakkaasti.

Pyhäjärven kaupunki kuuluu Nivala-Haapajärven seutuun, joka sijaitsee Pohjois-Pohjanmaan maakunnan eteläosassa Jyväskylän ja Oulun puolivälissä 4-tien varressa. Seudun demografia, logistinen sijainti ja runsas mikro- ja pk-yritysten kanta tarjoavat mahdollisuuksia elinkeinojen kehittämiseksi. Liikenteellisen sijainnin vuoksi mm. Pyhäjärven kaupunki pyrkii kehittämään valtateiden (4 ja 27) risteysalueella liikenteeseen, logistiikkaan ja luonnonvaroihin painottuvaa yritys- ja osaamiskeskittymää. Alue kuuluu EU:n tavoite 1 - alueeseen.

Kaivostoiminnan loppumisen aluetaloudellista vaikutuksista on tehty selvitys (Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu). Aluetaloudellisten vaikutusten selvittämisessä on käytetty panostuoto -menetelmää ja sidosryhmien haastatteluja. Haastatteluilla pyrittiin tarkentamaan kuvaa taloudellisten vaikutusten kohdentumisesta ja ennen kaikkea saada myös eri sidosryhmien arvioita kaivostoiminnan loppumisen seurauksista sekä näkemyksiä siitä, miten tulevaan tilanteeseen tulisi varautua. Lisäksi seudun yritysten investointi- ja kehittämispotentiaali selvitetään.

Vaikutuslaskelmissa Pyhäsalmen kaivoksen tuotannon arvona on käytetty 157,6 miljoonaa euroa, joka on laskettu vuosien 2008–2012 keskimääräinen tuotannon bruttoarvo. Se synnyttää välittömästi ja välillisesti noin 252 miljoonan euron tuotannon maakunnassa. Tämän suuruinen tuotanto edellyttää myös tuontia ulkomailta ja alueellista tuontia noin 50 miljoonan euron edestä. Merkittävien tuotanto- ja työllisyysvaikutukset kohdentuvat luonnollisesti kaivannaistoimintaan (297 htv). Jalostukseen ja yksityisiin palveluihin kohdentuvat tuotantovaikutukset ovat samaa suuruusluokkaa

Palvelualojen työvoimavaltaisuuden vuoksi työllisyysvaikutukset yksityisten palvelujen osalta ovat lähes 340 henkilötyövuotta, mikä on jopa enemmän kuin kaivostoimintaan syntyvät työpaikat. Jalostuksen osalta työvoimavaikutukset ovat hieman yli 150 henkilötyövuotta.

Kaivostoiminnan jälkeen merkittävin työllisyysvaikutus kohdistuu kuljetuksiin, 195 henkilötyövuotta. Teollisuuden aloista kaivostoiminta vaikuttaa voimakkaimmin koneiden ja laitteiden valmistukseen (noin 72 htv). Huomattava vaikutus kohdentuu myös liike-elämän palvelujen toimialalle (noin 80 htv).

Maakuntaan kohdentuvasta vaikutuksesta on arvioitu suuren osan kohdentuvan Pyhäjärven kaupunkiin ja sen lähialueille ja tästä vaikutuksesta pääosa jäisi sijaintipaikkakunnalle (75 % = noin 190 miljoonaa euroa). Tuotannon työllisyysvaikutukset ovat kaikkiaan 825 henkilötyövuotta, joista noin 60 % kohdentuu Pyhäjärvelle eli lähes 500 henkilötyövuotta.

Työllistävyyden osalta voidaan arvioida, että tästä 500 henkilötyövuodesta noin viidennes siirtyy pendelöinnin vuoksi lähikuntiin ja 80 % (400 htv) työllistää Pyhäjärveläisiä. Lisäksi lähikuntiin ja muuhun maakuntaan tuotannon työllisyysvaikutukset ovat noin 330 henkilötyövuotta.

Tuotantovaikutusten lisäksi kaivostoiminta synnyttää tulovaikutuksia kulutuksen ja verojen kautta. Pyhäsalmen kaivoksen työntekijöiden maksamat kunnallisverot (n. 1,6 milj.€) ja yhtiön yhteisöverot (4,3 milj. €) tuovat merkittävän osan Pyhäjärven kaupungin verotuloista.

Kun lisäksi otetaan huomioon kaivostoiminnan tuottamat välilliset vaikutukset, ovat kaivostoiminnasta syntyvät tulovaikutukset vieläkin suurempia.

Kulutuksen ja verojen laskennalliset työllisyysvaikutukset ovat yli 300 henkilötyövuotta. Tulovaikutuksissa on arvioitu myös kaivoksen maksamat yhteisöverot. Arvion mukaan kaivoksen maksama yhteisövero olisi tuottanut noin 3–4 miljoonan euron vuotuisen verotulon Pyhä-järvelle vuosina 2005–2012 (Pyhäsalmi Mine Oy 2013), joka työllisyysvaikutuksena merkitsee noin 40–50 henkilötyövuotta.

Pyhäjärvellä kaivoksen työllisyysvaikutukset koostuvat tuotannon kautta syntyvistä vaikutuksista (493 htv), kulutuksen ja kunnallisveron kautta syntyvistä vaikutuksista (184 htv + 40 htv) sekä yhteisöveron tuottamista työllisyysvaikutuksista (n. 45 htv). **Yhteensä kaivostoiminnan synnyttämät työllisyysvaikutukset ovat noin 760 henkilötyövuotta, mikä merkitsee noin 40 prosenttia Pyhäjärven työpaikoista.**

Lisäksi kaivostoiminnan vaikutus Pyhäjärven vuotuisen kunnallisverokertymään on laskelman mukaan 3,1 miljoonaa euroa. Kaivostyöntekijöiden maksamat kunnallisverot ja kaivoksen yhteisövero kattavat lähes 30 % kaupungin verotuloista. Välilliset vaikutukset huomioiden on kaivoksen vaikutus lähes 40 prosenttia kaupungin verotuloista.

Kaivostoiminnan taloudellinen merkitys Pyhäjärvelle on erittäin suuri. Työllisyys- ja tulovaikutusten lisäksi kaivoksen vaikutus alueen elinkeinotoimintaan ja sen jatkuvuuteen ja kehittymiseen on ollut ratkaisevassa roolissa. Kaivoksen loppumisen myötä katoaa myös osa siitä perustasta, jolle yritykset ovat aiemmin voineet liiketoimintansa rakentaa.

Lisäksi edellä esitetyt laskelmat osoittavat, että kaivoksen lopettaminen merkitsee huomattavia menetyksiä alueen tuotannossa ja työllisyydessä. Varautuminen tilanteeseen edellyttää ennakoivia toimia, joilla voidaan korvata menetykset mahdollisimman hyvin ja tarjoavat alueen kehittymiselle edellytykset myös tulevana aikoina.

Varautuminen kaivoksen maanalaisen toiminnan loppumiseen

Louhinnan päättymisen merkittävien vaikutusten vuoksi Pyhäjärven kaupungin ja ympäröivän seutukunnan on varauduttava jo ennakolta vääjäämättä kohdattavaan äkilliseen rakennemuutokseen. Viimeisten arvioiden mukaan kaivostoiminnan loppuminen ajoittuisi vuoteen 2019. Loppumisaikataulu ei ole muuttunut vuoden 2015 valmiussuunnitelman laadinnasta.

Vaikka rakennemuutoksen ennakointia on kaupungin ja seudun strategisessa johtamisessa tehty jo vuosia, näkymä vuoteen 2019 tarjoaa enää vain varsin lyhyen aikaikkunan varautua lopetuksesta aiheutuviin taloudellisiin menetyksiin. Samalla se edelleen haastaa rakennemuutoksen tuomien mahdollisuuksien hyödyntämisen alueen elinvoimaisuuden kehittämisessä.

Pyhäjärven kaupunki ja Nivala-Haapajärven seutu ovat ottaneet asian huomioon mm. laatiessaan nykyisiä kehittämisstrategioita vuosille 2013–2020. Strategioissa painotetaan asumisen ja hyvinvoinnin infrastruktuurin vahvistamista, elinkeinotoiminnan edistämistä, kansainvälistymistä ja osaamisen tason nostamista. Keskeistä on edistää kaikkea kasvavaa ja

kannattavaa liiketoimintaa. Lisäksi kaivoksen ainutlaatuisen pääosin maanalaisen infrastruktuurin hyödyntäminen alueen kehittämistoiminnassa on vahvasti esillä.

Kaivoksen infrastruktuuria voidaan hyödyntää monin tavoin. Pyhäjärven kaupunki on yhteistyökumppaneineen aloittanut kaivoksen infrastruktuurin antamiin vahvuuksiin perustuvan uuden yritysalueen, Pyhäjärven Callion, kehittämisen (www.callio.info). Kaupunki on lisäksi vahvistanut uusiokäytön henkilöstöorganisaatiota aloittamalla ohjelmajohtajatoiminnan elokuussa 2017. Kehitettävän yritysalueen toimintakonseptia kehitetään ja jalkautetaan perustetun osakeyhtiön kautta (Pyhäsalmen Kvanttikiinteistöt Oy).

Keskeisimmät tunnistetut kaivoksen käyttömahdollisuudet jatkossa ovat datakeskus, tieteellistä mittausta toteuttavat asemat ja säätövesivoimala. Lisäksi kaivoksen tiloihin on suunniteltu kaivoskoneiden ja laitteiden testaus-, koulutus- ja kehittämissympäristöä, kalan ja kasvien viljelyä sekä suojattu datakeskus. Pisimmälle valmisteltuja kaivoksen infrastruktuuria hyödyntävistä hankkeista ovat säätövoimaan perustuva energiavarasto (pumppuvoimala) ja tieteellisiä mittauksia varten muodostuva maanalainen Callio Lab-tutkimuskeskus (www.calliolab.com). Kaikki infrastruktuuria hyödyntävät suunnitelmat edellyttävät voimakasta kehittämistä hyvissä ajoin ennen kaivostoiminnan päättymistä. Mikään uusiokäyttömuodoista ei ole toistaiseksi osoittautunut olevan toista uusiokäyttömahdollisuutta pois sulkeva.

Energiavarasto

Pyhäsalmen kaivoksen energiavarasto -hanke on veturihanke, jolla varmistetaan ympäristön kokonaiskehitys. Laaja toteutettavuusselvitys (Pöyry) on valmistunut 2/2017. Selvityksen mukaan olemassa oleva kaivos infrastruktuuri soveltuu hyvin energiavarastolle. Toteutuessaan energiavarasto edesauttaisi paikallista taloutta luomalla alueelle uutta liiketoimintaa ja työpaikkoja etenkin rakennusvaiheessa, jonka aikana on mahdollisuus hyödyntää paikallista osaavaa työvoimaa. Rakentaminen kestäisi 3 vuotta ja se on suunniteltu toteutettavan vuosina 2019 – 2022. Valmistuttuaan energiavaraston operointi kattaisi merkittävästi maanalaisten tilojen huolto ja ylläpito kustannuksia ja mahdollistaisi samalla muiden suunniteltujen toimintojen kohtuulliset ylläpitokustannukset.

Energiavarasto toteutettaisiin pumppuvoimalaitoksena. Pumppuvoima on Euroopassa yleinen sähkön varastoimisen muoto ja lähes kaikki (noin 96 %) maailman asennetusta varastoinnin kapasiteetista on pumppuvoimaa. Suomessa pumppuvoimalaitosten mahdollisuudet ovat maanpinnan vähäisten korkeuserojen ja luonnonarvojen vuoksi hyvin rajatut. Pyhäsalmen kaivosinfrastruktuuri soveltuu kuitenkin hyvin energiavarastolle. Kaivoksen syvyys (1400m) mahdollistaa tarvittavan pudotuskorkeuden ja olemassa olevaa louhosta voidaan käyttää yläaltaana. Kaivos sijaitsee myös siirtolinjan läheisyydessä.

Pyhäsalmen kaivoksen energiavarasto vastaisi erinomaisesti sähkömarkkinoilla tapahtuvien muutoksien aiheuttamaan säätövoiman kasvavaan tarpeeseen: Epäsäännöllisesti sähköä tuottavan uusiutuva energian määrän kasvaessa sekä tasapainottavan lauhdevoiman tuotannon laskiessa, joustavan kapasiteetin tarve Suomen energiamarkkinoilla kasvaa tulevaisuudessa. Pumppuvoimalaitos teknologia on luotettavaa ja laajasti käytössä olevaa teknologiaa jonka tekninen käyttöikä on yli 40 vuotta. Ympäristöstä eristetty veden kierto takaa, että laitoksesta ei tule negatiivisia ympäristövaikutuksia.

Tieteellinen tutkimustoiminta

Pyhäsalmen kaivoksessa on tehty tieteellistä tutkimusta ja opetusta jo kaiken kaikkiaan yli 20 vuoden ajan. Tuona aikana on julkaistu mm. 51 tieteellistä julkaisua. Tieteellisten mittausten osalta kaivoksella toimii osana em. CallioLab-tutkimuskeskusta kosmista säteilyä mittaava Oulun yliopiston CUPP -tutkimusryhmä. Se on toteuttanut kansainvälistä EMMA-koetta CallioLabissa (Lab1) jo yli 10 vuoden ajan. Lisäksi vuonna 2016 on rakennettu C14-koe Lab2 tiloihin. CallioLab-tutkimuskeskuksen rakentumisen on arvioitu kestävän noin 10 vuotta, jonka aikana hankkeen työllisyysvaikutukset on arvioitu olevan merkittäviä, keskuksen sijoittuvista tutkimushankkeista riippuen. Lisäksi tutkimuskeskus lisää työllisyyttä kulutuksen ja verotulojen kautta. Tutkimuskeskuksen rakentaminen toteutetaan vaiheittain. Parhaillaan on käynnissä Open Call toteutettavien tutkimushankkeiden valitsemiseksi.

Osaamis- ja kehittämissympäristöjen kehittäminen

Kaivoksen louhinnan päättyminen merkitsee erittäin monen työn loppumista. Kuitenkin kaivoksen infrastruktuurin hyödyntäminen edellä mainituilla tavoilla tarjoaisi lukuisille kaivoksen työvoimaan kuuluville mahdollisuuksia jatkaa projekteissa. Pidemmällä ajalla muutokset edellyttävät niiden ottamista huomioon koulutusratkaisuisissa.

Kaivoksen toiminnan loppuminen voi kiihdyttää alueen väestökatoa, jos uusia toimintoja ei ole odotettavissa ja saada käynnistettyä. Uusien toimintojen käynnistämisen lisäksi alueen tulee tarjota riittävän houkutteleva elinympäristö niin nykyiselle väestölle kuin myös mahdollisesti uusille asukkaille. Seudun kunnat varautuvatkin maankäyttösuunnitelmilla sekä palveluiden järjestämisellä uusiin toimintoihin ja niiden mukanaan tuomiin tarpeisiin tämän valmiussuunnitelman mukaisesti.

Myös alueen elinkeinotoimintaa tulee edistää tehostetulla tavalla: erityisesti seudun osaamis- ja kehittämissympäristöjä tulee vahvistaa¹, yritysten kansainvälistymistä tukea² ja kaikkia investointeja³ tulee edistää. Ennakoitavissa olevan rakennemuutoksen suuruus vaatii resursseja ja erityistoimia, joihin Pyhäjärven kaupungin ja ympäröivän seudun omat resurssit eivät yksin riitä. Tarvitaan seudullista yhteistyötä ja valtion voimakasta osallistumista, jotta seudun kaikki kasvupotentiaali saadaan realisoitua ja tulevasta rakennemuutoksesta selvittää onnistuneesti.

Pyhäjärven ja ympäröivän Nivala-Haapajärven seudun näkökulmasta tilanne edellyttää valtion vahvaa panosta, jotta alue selviää kaivoksen lopettamisen vuoksi syntyvistä elinkeinotoimintaa ja työvoimaa koskevista ongelmista ja pystyy hyödyntämään sen luomat mahdollisuudet parhaalla mahdollisella tavalla.

Kaivosyhtiö on ollut aktiivisesti mukana hakemassa ratkaisuja kaivoksen hyödyntämiseen jatkossa sekä laajemmin kaivostoiminnan loppumisen seurausten ennakoinnissa. Tämä hyvä

¹ Kehittämissympäristöt ja osaamiskeskukset ovat osa NIHAK seudun kasvuohjelmaa 2020.

² NIHAK elinkeinopalvelut, kansainvälistyminen.

³ Seudun kuntien yrityksille toteuttamia toimitilainvestointeja tulee tukea.

yhteistyö yhtiön kanssa on edellytys hyvän lopputuloksen saavuttamiselle rakennemuutoksen hallinnassa koko prosessin ajan.

Johtopäätökset ja ehdotukset

Pyhäsalmen kaivoksen taloudellinen merkitys Pyhäjärvelle ja sen lähialueille on ollut ja on hyvin merkittävä. Kaivoksen toiminnasta syntyvät työllisyysvaikutukset ovat noin 1150 henkilötyövuotta ja kunnallisverotulot 4,8 miljoonaa euroa vuosittain.

Tästä vaikutuksesta suuren osan voi arvioida kohdentuvan Pyhäjärven kaupunkiin: noin 680 henkilötyövuotta ja 3,1 miljoonaa euroa kunnallisverotuloja. Lisäksi Pyhäjärven kaupunki saa merkittävän suuruisen summan kaivoksen maksamasta yhteisöverosta. Kaivostoiminnan loppuminen merkitsee huomattavia työpaikka- ja verotulomenetyksiä alueella.

Suoritettujen laskelmien mukaan Pyhäsalmen kaivoksen toiminnan loppuminen vie varovaisesti arvioiden 620 henkilötyövuotta, josta Pyhäjärveltä noin 410 henkilötyövuotta. Palkoista maksettavat kunnallisvero-tulot pienenevät 1,8 miljoonaa euroa – Pyhäjärven osalta 1,3 miljoonaa euroa. Lisäksi menetetään huomattavat yhteisöverotulot.

Kaivoksen toiminnan loppumiseen on jo alettu varautua. Kaivoksen infrastruktuuria pyritään hyödyntämään jatkossa edistämällä uusien toimintojen sijoittumista kaivoksen tiloihin. Eräs tärkeimmistä kaivoksen infrastruktuuria hyödyntävistä projekteista on energiavaraston (sääntövoimalan) rakentaminen hyödyntämään avolouhusta ja maanalaista infrastruktuuria. Lähes 1,5 km syvyinen kaivos tarjoaa hyvät edellytykset voimalalle. Energiavarastohankkeeseen on ollut kiinnostusta energiayhtiöiden ja infrayhtiöiden suunnalta, mikä tuo hankkeeseen myös tarvittavia resursseja. Toteutuakseen suuren kokoluokan energiavarasto kuitenkin edellyttää merkittävää valtion investointirahoitusta, esimerkiksi energiateknologian investointituen tai erillisrahoituksen muodossa. Energiavaraston toteuttaminen helpottaisi merkittävästi myös muiden kaivostiloihin suunniteltujen toimintojen toteuttamista.

Kaivokseen sijoittuvan Callio Lab -tutkimuskeskus muodostaa Pyhäsalmen kaivokseen kokonaisuuden, jonka rakentaminen ja toiminta tuovat alueelle huomattavan suuret talous- ja työllisyysvaikutukset. Vaikka maailmalla on useita kodittomia maanalaista toimintaympäristöä edellyttäviä tutkimus- ja kehittämishankkeita, vaatii Callio Lab -tutkimuskeskuksen kehittäminen, rakentaminen ja toiminta merkittäviä taloudellisia panostuksia niin tutkimushankkeisiin, kuin niiden vaatiman toimintaympäristön kehittämiseen.

Kaivoksen toiminnan loppuminen merkitsee huomattavaa muutosta alueen taloudessa ja sen elinkeinotoiminnassa. Muutokset koskettavat kaivoksen ohella myös alueen muuta yritystoimintaa. Tulevien menetysten korvaamiseen tarvitaan taloudellisia ja inhimillisiä voimavaroja, joita Nivala-Haapajärven seudun muut kunnat ja Pyhäjärven kaupunki eivät pysty yksin tarjoamaan. Keskeistä on kohdistaa investointi- ja kehittämishankkeita seudun kuntien ja yritysten kasvun varmistamiseksi.

Kaivostoiminnan loppuminen ja kehittämishankkeiden toteuttaminen edellyttävät valtion mukaan tuloa, etteivät pahimmat taloudelliset menetykset toteudu ja rakennemuutoksen

tarjoamat mahdollisuudet saadaan hyödynnettyä. Ongelmien jälkikäteinen korjaaminen tulee kalliimmaksi kuin ennalta toteutetut toimenpiteet ja hankkeet.

Nivala-Haapajärven seutu ja seudun kunnat esittävät valtioneuvostolle yhdessä Pyhäsalmen kaupungin kanssa että Nivala-Haapajärven seutu nimetään **äkillisen rakennemuutoksen hallinnan ja ennakkoinnin erityisalueeksi**. Samalla ennakoidun rakennemuutoksen hallintaan esitetään seuraavia kärkihankkeita:

1. Energiavarasto -hanke on maanalaisen kaivosinfrastruktuurin kokonaiskehityksen varmistava veturihanke. Kaivokseen sijoitettavan energiavaraston (pumppuvoimalan) investointituki n. 40 m€. (Akkuteknologialla toteutetut energiavarasto projektit ovat saaneet TEM tukea 30%). Status: Toteutettavuusselvitys valmistunut 3/2017. Hanke on markkinointivaiheessa, jossa haetaan hankkeelle päätoteuttajaa sekä rahoittajia.

Kansallinen sähköjärjestelmämme tarvitsee suuren kokoluokan energiavaraston. Energiateknologian investointituen tukiteknisten haasteiden vuoksi hankkeelle on kohdennettava erillinen tuki-instrumentti.
2. Suojatun datakeskuksen sijoittaminen kaivoksen tiloihin. Status: esiselvitys valmistunut 8/2016. Data center-kampus on markkinointivaiheessa, mm. Invest in Finlandin sekä konsulttiyrityksen kautta. Alueen kaavoitus valmistuu vuoden 2017 aikana.
3. Maanalaisen CallioLab-tiedekeskuksen kehittäminen. Kansainvälinen tutkimushankkeiden OpenCall 2017 suoritetaan loppuun mennessä, useita potentiaalisia kokeita ilmoittautunut hakuun, mm. Laguna. Tarvitaan valtion erillisrahoitus 450.000 €/v Oulun Yliopiston Kerttu Saalasti Instituutille tiedekeskuksen muodostamiseen ja koordinaatiotehtävään.
4. Nivala-Haapajärven seudun kansainvälistyvien kasvuyritysten investointi- ja kehittämistuet (sis. investointituen kuntien toteuttamille yritysten toimitilahankkeille). Tavoitteena tuhat uutta työpaikkaa vuoteen 2025 mennessä. Status: kasvuyritysten investointi- ja kehittämispotentiaalin tilannekuva valmistuu syksyllä 2015. Tarvittava erillisrahoitus seudun yritysten ja kuntien kehittämistukiin työ- ja elinkeinoministeriön kautta 7,0 m€/v.
5. Kaivos- ja tunnelikoneiden ja -laitteiden testaus-, koulutus ja kehittämispalvelut päättyneen kaivoksen tiloissa. Status: liiketoimintasuunnitelman laadinta Normet Oy:n ja kaivosyhtiön kanssa. Tarvitaan testustoiminnan käynnistämiseen ja alkuinvestointeihin 1,2 m€:n valtiontuki.
6. Palo- ja pelastusalan maanalaisen toiminnan koulutuskeskuksen synnyttäminen hyödyntämään kaivoksen maanalaista- ja maanpäällistä infraa. Rahoitustarve täsmentyy. Asialla on kansallinen merkitys maanalaisen kalliorakentamisen lisääntyessä voimakkaasti. Liiketoimintana alan koulutustoiminta on kansainvälistä.
7. Maanalaisen kalankasvatus- ja kasvinviljelylaitoksen perustaminen. Status: LUKE:n hallinnoimassa Kasvintuotantoa kaivoksessa-hankkeessa tuotetaan hydroponisella tuotantoteknologialla kasveja ja kasviperäisiä raaka-aineita yritysten

jatkojalostusprosessiin ja tuotteistamiseen. Hanke alkanut 1/2017. Maanalaisten tilojen rakentamisinvestoinnin ja teknologian jatkokehittämisen rahoitustarve täsmentyy, arvio noin 1,9 m€.

8. Kopsan kultakaivoksen avaaminen. Investoinnit kaivoksen edellyttämään infraan, arvio tuen tarpeesta 6 m€ vuoteen 2020 mennessä.
9. Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston kanssa toteutettavat koulutus- ja sopeutushankkeet. Koulutushankkeet edellyttävät työvoimapolitiittista rahoitusta. Muu yhteistyö edellyttää riittävän asiantuntijaresurssin kohdentamista rakennemuutosalueelle.

Kärkihankkeista laaditaan erilliset projektikuvaukset.

Pyhäjärven kaupunki

Asko Kauranen
kaupunginhallituksen puheenjohtaja

Henrik Kiviniemi
vt. kaupunginjohtaja

Nivala-Haapajärven seutu NIHAK ry

Esa Jussila
seutuhallituksen puheenjohtaja

Toni Krankkala
toimitusjohtaja